

Motion till riksdagen 2005/06:So708

av **Ulrik Lindgren m.fl. (kd)**

Alkoholpolitiken

Motionen delad mellan flera utskott

1 Sammanfattning

Svensk alkoholpolitik står inför ett avgörande vägval. Sedan inträdet i den europeiska unionen har det blivit allt svårare att förhindra alkoholskador genom en restriktiv alkoholpolitik. Alkoholkonsumtionen har ökat dramatiskt under den senaste tioårsperioden. Den socialdemokratiska regeringens alkoholpolitik har misslyckats. Nu krävs en annan politik som värnar om folkhälsan.

Alkoholen är en integrerad del i vår kultur och sköts väl av flertalet. Kristdemokraterna anser dock att de sociala och medicinska problem som alkoholdrickandet medför måste tas på större allvar. I denna motion presenteras flera åtgärder som kan minska alkoholskadorna i samhället. Kristdemokraternas förslag sammanfattas i nedanstående punkter:

- Nya mål för alkoholpolitiken
- Inför lägre införselkvoter
- Upprusta missbrukarvården
- Stöd familjerna som ett led i det alkoholpreventiva arbetet
- Inrikta det förebyggande och kampanjinriktade arbetet mot fem alkoholfria zoner i samhället
- Begränsa tillgängligheten till alkohol: begränsa öppethållandetider, serveringstillstånd och skärpt tillsyn över folkölsförsäljningen
- Inför hårdare straff för langning
- Mer resurser till brottsbekämpande myndigheter
- Stöd frivilligorganisationerna

Fel! Okänt namn på

2 Innehållsförteckning

1	Sammanfattning.....	1
2	Innehållsförteckning.....	2
3	Förslag till riksdagsbeslut.....	3
4	Inledning.....	4
5	Alkoholkonsumtionen i Sverige	4
6	Svensk alkoholpolitik inom EU.....	5
7	En ansvarsfull svensk alkoholpolitik inom EU.....	6
8	Den socialdemokratiska regeringens misslyckande.....	7
9	Nya mål för alkoholpolitiken.....	7
10	Bevara den restriktiva alkoholpolitiken	8
11	Sänk införselkvoterna.....	9
11.1	Gränskontroll och stickprov	10
12	Upprusta missbruksvården	10
13	Föräldraansvarets betydelse.....	11
14	Om kampanjer och information.....	12
15	Ett systembolag med folklig förankring	13
16	Alkohol och trafik.....	13
17	Försäljningen av folköl till barn och ungdomar.....	14
18	Hårdare straff för langning	15
19	Stöd frivilligorganisationerna	15

3 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om alkoholpolitiken inom EU.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om följderna av en skattesänkning på sprit.
3. Riksdagen beslutar att införa nya alkoholpolitiska mål, i enlighet med förslaget i motionen.
4. Riksdagen beslutar att Sverige ensidigt återgår till de införselkvoter av alkohol som avtalades i samband med förhandlingarna om svenskt EU-medlemskap, enligt vad som anförs i motionen.¹
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av kompensatoriska åtgärder för att bibehålla kontroll vid inre gräns.¹
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om föräldraansvarets betydelse i det alkoholpreventiva arbetet.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om fem alkoholfria zoner som utgångspunkt för det förebyggande arbetet.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om lördagsöppna systembolag.

¹ Yrkandena 4 och 5 hänvisade till SKU.

Fel! Okänt namn på

4 Inledning

Sverige är mitt uppe i den största alkoholpolitiska förändringen sedan mitten av 1950-talet, då motboken avskaffades. Under de senaste tio åren har en mer alkoholpositiv hållning växt fram i Sverige. Införselkvoterna från EU-länderna har ökat. Priserna har sjunkit. Antalet restauranger med serverings-tillstånd har ökat markant, liksom möjligheterna till öppethållande nattetid. Informationen till skolungdomar via den så kallade ANT-utbildningen har försämrats.

Samtidigt har svenskarnas alkoholkonsumtion ökat kraftigt och motsvarar i dag den höga konsumtion vi hade för över 100 år sedan. Våld och misshandelsbrott ökar, vilket kan sättas i samband med den ökade alkoholkonsumtionen. Flera studier visar att det har blivit vanligare med alkoholpåverkade förare i trafiken. Flera rapporter visar på ökat berusningsdrickande bland ungdomar.

Alkoholskadorna kostar samhället oerhört mycket, i mänskligt lidande och i ekonomiska resurser. Ingen annan socialpolitisk fråga är mer avgörande för folkhälsan. Nu krävs ett politiskt ansvarstagande som kan parera trycket mot det – bevisligen framgångsrika – svenska sättet att förebygga alkoholskador.

Samtidigt som alkoholen orsakar stora medicinska skador och sociala problem när den används i för stora mängder och i fel sammanhang innebär konsumtion av alkohol något positivt för flertalet människor, särskilt i samband med mat och vid festliga tillfällen. Alkoholen är en integrerad del i vår kultur och sköts väl av flertalet. I denna motion presenterar Kristdemokraterna en alkoholpolitik som tar hänsyn till detta och samtidigt stävjar den negativa utvecklingen och minskar alkoholskadorna i samhället.

5 Alkoholkonsumtionen i Sverige

Traditionell svensk alkoholpolitik har kännetecknats av restriktivitet och försiktighet. Stat, landsting och kommuner har gemensamt lyckats hålla nere alkoholkonsumtionen. Detta ansvarstagande har haft stor betydelse för Sveriges välfärd och folkhälsa. Men de senaste årens omläggning av alkoholpolitiken är illavarslande.

Följden av den nya alkoholpolitiken har blivit en kraftigt ökad alkoholkonsumtion. Under första halvan av 1990-talet låg den på cirka 7,7 liter ren alkohol per person över 15 år. För 2004 ligger nivån på 10,5 liter – alltså en ökning på över 30 procent.

Den ökande totalkonsumtionen av alkohol kommer sannolikt snart att synas i statistiken som ökade alkoholskador bland såväl vuxna som ungdomar.

Alkoholskadorna tar sig en mängd uttryck i samhället: social misär, fysiska skador och stora samhällsekonomiska kostnader. Den kraftigt ökade alkoholkonsumtionen är ännu så länge ett relativt färskt fenomen. Ännu år 2000 var konsumtionen 8,4 liter, alltså nästan 20 procent lägre än 2004. Trots detta

finns många rapporter om att vissa typer av alkoholskador håller på att öka dramatiskt:

- Flera studier visar att det har blivit vanligare med alkoholpåverkade förare i trafiken.
- Forskare har slagit larm om att antalet fosterskador till följd av alkohol kan förväntas öka på grund av att kvinnor dricker mer alkohol, även när de är gravida.
- Våld och misshandelsbrott ökar, vilket kan sättas i samband med den ökade alkoholkonsumtionen.
- Antalet fall av skrumplever och bukspottskörtelinflammation – två diagnoser med klar koppling till alkohol – har ökat, liksom antalet fall av alkoholförgiftning och andra alkoholrelaterade sjukdomar.
- Flera rapporter visar på ökat berusningsdrickande bland ungdomar.

Omkring hälften av de ungefär 100 mord som begås varje år återfinns i missbrukarkretsar. Över huvud taget spelar alkoholen en stor roll i mordstatistiken. Enligt tillgänglig statistik är sex av tio mördare alkoholberusade vid tiden för dådet. Fem av tio offer hade druckit alkohol.

Den alkoholpolitiska kommissionen (SOU 1994:29) konstaterade redan 1994 att minst 200 000 barn i Sverige lever med en eller två föräldrar som har missbruksproblem. Att förebygga och behandla alkoholmissbruk handlar inte minst om att värna dessa barns rätt till en trygg uppväxt.

6 Svensk alkoholpolitik inom EU

De instrument som den svenska alkoholpolitiken använt har ett efter ett tagits bort, eller försvagats, sedan EU-inträdet. Från och med årsskiftet fick man tullfritt från ett annat EU-land ta in lika mycket alkohol till Sverige som till alla andra EU-länder, det vill säga 10 liter sprit, 10 liter starkvin, 90 liter vin och 130 liter starköl vid varje resa. Och eftersom alkoholskatterna och därmed priserna är lägre i Danmark och Tyskland köps allt mer alkohol utomlands. Införseln från utlandet står visserligen bara för en femtedel av den alkohol som dricks i Sverige, men andelen växer.

Innan Sverige gick med i EU 1995 var införsel av alkohol som fritt fick föras in begränsad till 1 liter sprit, 1 liter vin och 2 liter starköl per resa. Fem statliga monopol hade hand om alkoholhanteringen: tillverkning, import, export, grossisthandel och detaljhandel. Tillsammans bidrog införselregler och monopolen till en begränsad tillgänglighet på alkohol och att höga priser kunde hållas.

Resultatet av förhandlingarna inför EU-inträdet blev att Sverige behöll ett av fem monopol, nämligen för detaljhandel. Vad gäller införselreglerna fick Sverige ett undantag från att införa EU:s regler. Det skulle ses över efter två år. 1996 förhandlades det svenska tvååriga undantaget om med EU-kommissionen, och Sverige fick ett fortsatt undantag, denna gång på fyra år. Men fyra år senare, år 2000, ansåg EU-kommissionären Frits Bolkestein att

Fel! Okänt namn på

det fick vara nog. Den svenska regeringen hade tolkat avtalet från 1995 så att Sveriges undantag skulle fortsätta att gälla framgent, men EU-kommissionen avfärdade den tolkningen och menade att undantaget måste upphöra. Vid detta skede gav regeringen upp motståndet och gick med på att fram till år 2004 avveckla införselbegränsningarna, och därmed möjligheten att behålla priset som ett verktyg i alkoholpolitiken.

Den svenska regeringen böjde sig för EU-kommissionens tolkning. Det var ett agerande som i alldeles hög grad präglades av underdånighet och eftergifter. Om Sverige hade vägrat gå med på EU-kommissionens tolkning hade frågan hamnat i EG-domstolen, för avgörande. Kristdemokraterna anser att vi borde ha tagit chansen att pröva saken i domstolen.

Sverige är mitt uppe i den största alkoholpolitiska förändringen sedan mitten av 1950-talet. Självklart får detta konsekvenser – men förändringarna är inte plötsliga eller oväntade. Det har funnits gott om tid för en svensk regering att ta situationen på allvar.

7 En ansvarsfull svensk alkoholpolitik inom EU

Man kan lätt få intrycket att det är omöjligt att få gehör för svensk alkoholpolitik inom EU. Visserligen finns ett stort motstånd som är särskilt tydligt i de vinproducerande länderna. Men det finns också i flera länder en allt mer utbredd oro över alkoholens skadeverkningar.

Många EU-länder har problem med tilltagande alkoholskador, inte minst bland unga, och det är inte uteslutet att möjligheterna ökat att få till stånd en mer restriktiv alkoholpolitik inom EU. När den svenska regeringen överväger sänkt spritskatt för att stoppa alkoholfloden över gränserna pågår nämligen en omvänd utveckling i flera andra EU-länder. Holland har höjt sina alkoholskatter och i Estland finns långt gångna planer på skattehöjningar och andra restriktiva åtgärder kring bland annat alkoholreklam. Tyskland och Schweiz har höjt skatten på alkohol och Polen vill höja ölskatten. Storbritannien har infört hårdare gränskontroll mot privat införsel och har avgiftsmärkning på flaskorna för att försvåra smuggling. I Frankrike har höjda tobaksskatter fött tanken att även höja alkoholskatten.

Det kommer krävas ett långsiktigt, målmedvetet och uthålligt arbete för att vända opinionen inom EU för en alkoholpolitik som förebygger alkoholskador. Kristdemokraterna anser att insatserna bör inriktas på:

- Att intensifiera kampen för höjda minimiskatter. Sverige ska, enligt Kristdemokraternas uppfattning, stå för en alternativ alkoholpolitik i EU som syftar till att pressa ned den totala konsumtionen av alkohol och minska alkoholskadorna. Sverige måste verka för att alkoholskattens nivå och övrig alkoholpolitik i Europa inte fastställs ur ett jordbrukspolitiskt perspektiv, utan ur ett folkhälsoperspektiv.

- Att försöka vinna opinion för folkhälsoaspekterna på alkoholfrågorna och bilda allianser med länder inom EU som är villiga att driva en mer restriktiv linje. Det är inte utsiktslöst att ett givande samarbete kan inledas med framför allt länder runt Östersjöområdet.

8 Den socialdemokratiska regeringens misslyckande

Den socialdemokratiska regeringen har utan framgång försökt att genomföra en spritskattesänkning. Men man har inte lyckats övertyga Vänsterpartiet och Miljöpartiet om en skattesänkning. Regeringens ansvarslösa försök att sänka spritskatten är en naturlig konsekvens av en i grunden misslyckad alkoholpolitik i Sverige och inom EU. Ambitionen att sänka spritskatten är bara ett i raden av regeringens ageranden som präglats av underdånighet gentemot EU:s krav och en politisk ovilja att ta tag i problemen.

Regeringen har inte lyckats skapa effektiva nationella alkoholpreventiva insatser. En handlingsplan för att förebygga alkoholskador (prop. 2000/01:20) sjösattes för fyra år sedan. Men de åtgärder som presenterades i handlingsplanen har inte på något avgörande vis lyckats vända utvecklingen. Man har heller inte fått något betydelsefullt gehör i EU för svenska ståndpunkter kring hur alkoholpreventivt arbete bör bedrivas. Det saknas visserligen inte goda ansatser. I handlingsplanen utlovades:

Det internationella arbetet, främst inom EU och WHO, bör utvecklas och förstärkas. Sverige bör bidra till utvecklingen av en sektorsövergripande strategi för att minska alkoholens skadeverkningar inom EU samt aktivt verka för ett ökat informations- och erfarenhetsutbyte inom WHO och EU.

Denna förpliktande målsättning har inte givit några anmärkningsvärda resultat. Vissa försök kan dock noteras. Regeringen har nått viss framgång vid EU:s förhandlingar om ett nytt fördrag. Där nämns alkohol för första gången som folkhälsohot, inte bara som en vara vilken som helst där frihandeln alltid går först. I ett utkast från dåvarande ordförandelandet Irland behandlas "tobak och alkoholmissbruk" som en folkhälsofråga som EU kan vidta gemensamma åtgärder mot. Det återstår dock att se i vilken utsträckning detta kan bidra till en bättre alkoholpolitik på sikt.

De nordiska länderna har enats om en gemensam hållning i alkoholskattefrågor. De ska verka för att EU höjer minimiskatterna på alkohol och alkoholäsk samt avskaffar nollskattenivån på vin.

9 Nya mål för alkoholpolitiken

Kristdemokraternas alkoholpolitik syftar till att minimera alkoholens skadeverkningar genom en låg totalkonsumtion. Genom generella och särskilda

Fel! Okänt namn på

åtgärder såsom information, en aktiv prispolitik, en restriktiv lagstiftning, åldersgräns för inköp och ett statligt försäljningsmonopol för alkohol skapas förutsättningar för att minska skadeverkningarna. Därtill ska det finnas en god vård för alla människor som drabbats av alkoholskador och social utslagning.

I regeringens handlingsplan för att förebygga alkoholskador sägs:

Ambitionen bör vara att till år 2005 minska alkoholkonsumtionen i landet genom att förhindra att människor blir storkonsumenter och genom att försöka påverka storkonsumenters dryckesbeteende, framför allt bland ungdomar och unga vuxna, och ännu starkare än tidigare betona att alkohol inte skall förekomma i vissa situationer och i vissa skeden i livet.

Den socialdemokratiska regeringen kommer inte att uppnå sitt mål. Mot bakgrund av den drastiskt ökade alkoholkonsumtionen och kommande påfrestningar bl.a. i form av krav på sänkta alkoholskatter krävs en högre ambitionsnivå. Kristdemokraternas alkoholpolitik syftar till att uppnå två mål:

- För det första – konsumtionen av alkohol bland barn och ungdomar under 18 år ska minska med 25 procent fram till 2010.
- För det andra – totalkonsumtionen av alkohol i Sverige ska minska fram till 2010.

10 Bevara den restriktiva alkoholpolitiken

Alkoholpolitiken måste nu inriktas på att behålla, och i vissa fall återta, de traditionella och väl fungerande alkoholpolitiska instrumenten. Den svenska alkoholpolitiken har påverkats av den så kallade totalkonsumtionsmodellen. Modellen lanserades 1975 av WHO, efter en rapport av forskare från Finland, Norge och Kanada. Deras forskning ledde fram till följande slutsatser:

- En påtaglig ökning av medelkonsumtionen följs med stor sannolikhet av en ökning av antalet högkonsumenter.
- Om en regering syftar till att minska antalet högkonsumenter kan detta sannolikt uppnås om den är framgångsrik i att minska den totala alkoholkonsumtionen.
- En ökning av antalet högkonsumenter betyder som regel en ökning av den alkoholrelaterade dödligheten.

Stora förhoppningar har satts till utbildning, kampanjer och annan information för att minska alkoholskadorna. Men forskningen har visat att tillgängligheten till och priset på alkohol är överlägsna verktyg för att minska totalkonsumtionen och därmed alkoholskadorna. Ingenting i de senaste årens samhällsutveckling ändrar på den slutsatsen. Därmed inte sagt att åtgärder för att ändra attityder och inställning till alkoholen är verkningslösa, men de ska ses som ett komplement i en alkoholpolitik som syftar till att hålla nere alkoholskadorna.

11 Sänk införselkvoterna

Kristdemokraterna vill värna en kraftfull alkoholpolitik byggd på solidaritet och omtanke om folkhälsan. Utgångspunkten är att det stora flertal som kan hantera alkoholen måste finna sig i vissa restriktioner för att hålla tillbaka alkoholskadorna.

Den svenska folkhälsan måste nu sättas före franska bönders intresse av att sälja vin till våra ungdomar. En av de främsta anledningarna till att alkoholskatterna pressats neråt i våra grannländer är de orimliga regler för införsel av alkohol som gäller inom EU. Kristdemokraterna anser därför att Sverige ensidigt bör införa egna regler för införsel av alkohol.

En rimlig nivå på införselkvoterna bör vara att återgå till de nivåer som avtalades i samband med medlemskapsförhandlingarna. Det innebär att mängden alkoholdrycker som får föras in i landet utan att svensk punktskatt betalas är en liter starksprit eller tre liter starkvin, fem liter vin och 15 liter öl.

Folkhälsoskäl är ett legitimt skäl för att frångå principen om en öppen marknad inom EU. Enligt artikel 30 i EU:s grundfördrag kan en medlemsstat införa ”restriktioner för import, export eller transitering som grundas på hänsyn till allmän moral, allmän ordning eller allmän säkerhet eller intresset att skydda människors eller djurs hälsa och liv”. EG-domstolen har även slagit fast att ”syftet att skydda människors hälsa från alkoholens skadeverkningar otvivelaktigt är ett av de syften som kan göra ett undantag från artikel 30 [nuvarande artikel 28] befogat.” Dessutom slår artikel 152 i EU:s grundfördrag fast att ”en hög hälsoskyddsnivå för människor skall säkerställas vid utformning och genomförande av all gemenskapspolitik och alla gemenskapsåtgärder”.

Sannolikheten är dock stor att ett ensidigt införande av införselkvoter innebär att Sverige dras inför EG-domstolen. Därmed ges en möjlighet att argumentera för ett folkhälsoperspektiv på försäljningen av alkohol. Det kommer också att ge den svenska regeringen tid att förhandla fram en permanent lösning på införselproblematiken med övriga EU-länder.

Det måste vara ett självklart mål för svensk EU-politik att ändra införselreglerna. Det är inte rimligt att tillåta kvantiteter för införsel motsvarande flera års förbrukning av alkohol för normalkonsumenten. Det är uppenbart att delar av den alkohol som förs in lagligt säljs olagligt på arbetsplatser och skolgårdar etc. Eftersom flera av de övriga EU-länderna också har problem med tilltagande alkoholskador, inte minst bland unga, är det inte uteslutet att det kan vara en framkomlig väg.

Nyligen meddelade generaladvokaten vid EG-domstolen att snusförbudet bör behållas i övriga EU med hänsyn till medborgarnas hälsa. Om snuset kan begränsas på den inre marknaden med hänsyn till folkhälsan, måste ju detta rimligen även kunna gälla för alkoholen vars skadeverkningar är mångdubbelt större.

Fel! Okänt namn på

11.1 Gränskontroll och stickprov

Införandet av införelskvoter måste kombineras med en utökad gränskontroll. Från och med den 25 mars 2001 har Sverige deltagit i det så kallade Schengensamarbetet. Dess huvudprincip är att alla människor som lagligt befinner sig i ett Schengenland fritt kan resa till ett annat utan att behöva genomgå personkontroll. Gränskontrollen gör numera skillnad på inre och yttre gräns. Med inre gräns menas medlemsländernas gemensamma landgränser, flygplatser och hamnar med förbindelse till och från medlemsländerna. Med yttre gräns menas medlemsländernas övriga landgränser, flygplatser och hamnar. EU har fattat beslut om kompensatoriska åtgärder som gör det möjligt att bibehålla kontroller vid inre gräns i andra former än gränskontroll. Dessa kompensatoriska åtgärder kan utformas på olika sätt, bland annat i form av skydd vid yttre gräns och samarbete mellan ländernas tulladministrationer. Kristdemokraterna hade som krav för ett svenskt inträde i Schengenavtalet att effektiva kompensatoriska åtgärder skulle vidtas.

En effektivare gränskontroll och möjlighet till stickprovskontroller kommer att kräva mer resurser till Tullverket. När den skattebas som försäljning av alkohol innebär i större utsträckning behålls i landet, ges möjlighet att utöka dessa resurser.

12 Upprusta missbruksvården

Socialstyrelsens lägesrapporter kring individ- och familjeomsorg ger en mycket illavarslande bild av missbrukarvården. Socialstyrelsen drar slutsatsen att det krävs ”betydligt kraftfullare satsningar än de som görs i dag för att nå lagstiftningens intentioner och de nationella målen på missbruksområdet”.

Socialstyrelsen kritiserar också det bristande samarbetet mellan olika vårdgivare. Landsting och kommun kanske kommer överens om att avsätta resurser för avgiftning och eftervård. Sjukvården (landstinget) kanske satsar stora pengar på avgiftning. Men plötsligt måste kommunen spara pengar. Uppföljningen uteblir. Och de pengar landstinget avsatt är bortkastade.

Enligt lagen om vård av missbrukare (LVM) ska den som riskerar att missbruka ihjäl sig tvångsvårdas. Trots det undviker kommunerna insatsen, i vissa fall med motiveringen att man använder billigare och mer effektiva öppenvårdsinsatser. Den nedprioriterade missbruksvården har drabbat enskilda missbrukare och kretsen av anhöriga som finns runt varje missbrukare. Det här har inte heller bidragit till några besparingar. Kommuner och landsting sparar i ena ändan, men minst lika stora kostnader uppstår på andra kon- ton: i hälso- och sjukvården, i kriminalvården och i social misär.

Kristdemokraterna anser att missbrukarvården måste få en upprustning – i alla de delar som rör uppsökande verksamhet över vård och behandling till eftervård och uppföljning. På sikt bör missbrukarvården omfattas av en nationell vårdgaranti.

Ett väl fungerande förebyggande folkhälsoarbete, inom hälso- och sjukvården, är en absolut förutsättning för att minska alkoholskadorna. Detta arbete skulle dock kunna fungera betydligt bättre. Ansvaret ligger i synnerhet på de delar av hälso- och sjukvården som inte tar hand om akuta sjukdomstillstånd som kan kräva intensivvård eller operation. Det gäller vårdcentraler, mödrahälsovård, barnhälsovård och annan sjukvård som erbjuds i medborgarnas närområde. Kristdemokraterna utvecklar sin missbrukarvårdspolitik i motionen Narkotikapolitiken (2005/06:So704). Den förebyggande folkhälsopolitiken finns i motionen ”Friskvård istället för sjukvård” (2005/06:So709).

13 Föräldraansvarets betydelse

Att barns uppväxttid ska vara alkoholfri borde vara självklart. Som tidigare nämnts har information och attitydpåverkan, särskilt inom familjen, en funktion i detta sammanhang.

Tidig alkoholdebut är en av de starkaste riskfaktorerna för senare alkoholmissbruk. Det gäller även om alkoholintaget sker i hemmet, under föräldrarnas överinseende. Från preventiv synpunkt är det viktigt med god kontakt med föräldrar, bra skola och hög åldersgräns på krogar samt liten tillgänglighet till alkohol och narkotika.

Kristdemokraterna vill betona familjens och de vuxnas betydelse och ansvar i det alkoholpreventiva arbetet. Långsiktigt handlar naturligtvis förebyggande arbete om införlivandet av värden, värderingar och normer. Föräldrar och andra vuxna som har ansvar för barnuppfostran måste därför stöttas i denna uppgift så att de kan och orkar vara närvarande och delaktiga i de ungas liv och ge dem en social trygghet. Fasthet och konsekvens är viktiga signaler i detta preventiva arbete. Kristdemokraterna tror också att om de vuxna i familjen får mer tid för barnen får det en rad positiva följdverkningar för den uppväxande generationen.

Fokus för åtgärder från samhällets sida bör ligga på föräldrars attityder till barn och alkohol. Målet bör helt enkelt vara att förbättra kvalitén i relationerna mellan föräldrar och barn när det gäller information om och förhållnings-sätt till alkohol.

Familjepolitiken måste uppmuntra föräldrarna att ta till vara sin föräldraauktoritet. Det gäller att ge dem förtroende och uppmuntran i föräldrarollen. Drogkurvorna kommer inte att peka nedåt om barnen endast ska vara utlämnade till diverse medier som guide och påverkanskraft in i vuxenlivet. Föräldrarna är helt nödvändiga som förebilder. Attityden till alkohol hos föräldrar och andra i barnens omgivning måste vara att det normala, det självklara, är att barn och ungdomar inte ska dricka alkohol alls.

Att inte tala klartext om alkoholens risker med ungdomar och ge konkreta råd är att svika den unga generationen. Kristdemokrater har sedan länge förordat att man ska tillsätta en värdekommission, som får till uppgift att starta en bred diskussion om värderingar och etiska normer i hela samhället.

Fel! Okänt namn på

Ett intressant initiativ är Örebro preventionsprogram, vars syfte är att få föräldrarna att hålla fast vid en mer restriktiv syn under hela grundskoletiden. Det handlar inte om att ändra, utan om att vidmakthålla attityder. För att få ut detta budskap besökte representanter för projektet regelbundet föräldramöten på de utvalda försöksskolorna. En viktig del var att ge föräldrarna kunskaper. Inte om alkohol, men om vad de kan göra för att påverka sina barn. En del var att spräcka myter, som att det är bra att föräldrar lär barnen handskas med alkohol.

Föräldrarna blev också uppmuntrade att göra gemensamma överenskommelser om vilka regler som skulle gälla, till exempel hur länge barnen skulle få vara ute på kvällarna. Det var enbart föräldrarna som fick del av informationen. I projektet ingick ingen klassisk ANT-utbildning för eleverna eller något annat arbete direkt med ungdomarna. Den utvärdering som gjorts av projektet visar på positiva effekter, och nu står skolor och kommuner på kö för att få ta del av metoden.

Föräldrar kan ge sina barn villkorslös kärlek. Det är en kraft som samhället på alla plan förlorar på att låta gå förspild. Föräldrar vill sina barns bästa – låt dem också göra det som är bäst för barnen och ge dem det stöd de behöver för att förverkliga det.

Kristdemokraterna har länge hävdad att samhället bör ge förutsättningar för mer tid med barnen. Våra barn är värda bättre än att slukas av en alkoholkultur som skadar och bryter ner.

14 Om kampanjer och information

Den ”Spola kröken”-kampanj som Systembolaget drev under 1970-talet och början av 80-talet gav viktiga erfarenheter. Den fick en stark koppling till idrottsrörelsen, där enskilda idrottsmän och arenor blev budskapsbärare. Receptet på framgång var att man lyckades engagera flera parter i arbetet. Kampanjen fick därigenom ett stort genomslag och en folklig förankring som gav resultat.

Det behövs insatser på bred front på arbetsplatser, på mödravårdscentraler, hos distriktsläkare, på restauranger och barer, ungdomars fritidsverksamhet och mycket annat. Behovet av metodutveckling och utbildning är stort; samtidigt fodras politiska beslut från stat, kommuner och landsting. Om alla verkningfulla projekt som rapporterats i facklitteraturen genomfördes skulle inte alkoholproblemen behöva öka – de skulle tvärtom kunna minska.

Vissa perioder och situationer i livet måste hållas helt alkoholfria med hänsyn både till ens egen och andras hälsa. Kristdemokraterna vill intensifiera arbetet med att uppnå fem alkoholfria zoner i samhället. De fem alkoholfria zonerna är: under graviditeten, under barndomen, i arbetslivet, i trafiken och inom idrotten. Under dessa perioder och i dessa sammanhang bör alkohol inte förekomma.

15 Ett systembolag med folklig förankring

Att bevara det nuvarande detaljhandelsmonopolet på alkohol är helt avgörande om den svenska restriktiva hållningen till alkohol ska kunna behållas. De oegentligheter som uppdragats inom Systembolaget innebär inte att monopolet ska ifrågasättas. Systembolaget ska självklart hålla rent mot mutor. Försäljningsmonopolet behövs ur ett folkhälsoperspektiv. Systemet innebär att åldersgränsen kan upprätthållas och tillgängligheten begränsas. Även möjligheten att erbjuda ett brett sortiment i hela landet spelar en roll.

Det är uppenbart att lördagsöppna Systembolag leder till högre konsumtion och därmed ökade alkoholskador. All tillgänglig forskning visar att det finns ett starkt samband mellan tillgänglighet och alkoholskador. Beslutet att hålla lördagsöppet på Systembolaget är problematiskt bland annat mot bakgrund av att det svenska dryckesmönstret generellt innebär att storkonsumtionstillfället är förlagt till veckoslut och helgdagar. Denna typ av konsumtion medför en ökad benägenhet för våldsbrott och annan kriminalitet. En utvärdering av följderna för våldet mot kvinnor och barn bör omedelbart genomföras.

16 Alkohol och trafik

Rattfylleriet ökar dramatiskt på vägarna. Varje dygn kör cirka 16 000 personer rattfulla i Sverige. Den ökande alkoholkonsumtionen har ett direkt samband med ökat rattfylleri enligt Vägverket. Svensk forskning visar att 590 av 1 000 undersökta misstänkta rattfyllerister har problem med alkohol i form av riskfyllda eller skadliga alkoholvanor och 190 är gravt alkoholiserade. Det krävs mer genomgripande och hårdare åtgärder mot dem som ertappas rattfulla, men också omfattande förebyggande insatser samt erbjudande om vård.

Krav på alkolås ska gälla alla motorfordon. Redan om några år kan bilindustrin införa alkolås som standard om bara viljan finns. Kristdemokraterna föreslår till att börja med en ny lag om alkolås för dömda rattfyllerister samt krav på alkolås i yrkestrafiken. Busstrafik och annan yrkestrafik ska vara en föregångare mot rattfylleriet på våra vägar. Därför bör krav på alkolås regelmässigt ställas vid upphandlingar av kollektivtrafik. En annan teknisk åtgärd för att hindra drog- och rattfylleri är att införa elektroniska körkort som startnyckel.

Vid sidan av nya tekniska lösningar finns behov av att utnyttja och utveckla andra metoder att motarbeta nya och återfallande rattfyllerister. Det är orimligt att det endast är halkkörning som är obligatoriskt idag vid körkortsprovet. Alkoholundervisningen måste införlivas i körkortsutbildningen för att påverka attityderna. Vidare anser Kristdemokraterna att människor som döms för rattfylleri också ska kunna dömas till kontraktsvård. Den kan till exempel innebära att den dömda några gånger i veckan ska göra alkotester.

Sammanfattningsvis vill Kristdemokraterna skärpa kampen mot rattfylleriet genom:

Fel! Okänt namn på

- Obligatoriskt alkolås för alla rattfylleridömda.
- Tvång för rattfylleridömda att konfronteras med trafikoffrer.
- Obligatoriskt alkolås i alla nya bilar 2010 och i alla fordon från 2015.
- Krav på yrkestrafiken att vara föregångare för införandet av alkolås.
- Obligatorisk alkohol- och drogundervisning i körkortsutbildningen.
- Förstärkt trafikövervakning.

Kristdemokraterna skriver mer om hur rattfylleri ska förebyggas i motionen Trafiksäkerhet (2005/06:T609).

17 Försäljningen av folköl till barn och ungdomar

Som tidigare nämnts så har samhället under senare år signalerat en mer alkoholpositiv hållning. Ett exempel är marknadsdomstolens dom som öppnat för alkoholreklam i svenska tidningar och tidskrifter. Det gäller även tillgängligheten till alkohol, via fler alkoholförsäljningstillstånd och längre öppettider på restauranger och systembolag. Vidare finns det stora problem med folkölsförsäljningen till ungdomar.

Det har visat sig att folköl i den allmänna handeln ofta säljs till barn och ungdomar under 18. Underåriga skaffar i många fall enkelt folköl i stora mängder genom de försäljningskanaler som finns. Det starkare folkölet, 3,5 volymprocent, utgör i många fall tonåringars inkörsport till mer avancerade alkoholvanor, liksom till tidiga möjligheter till berusning.

I och med alkohollagens ikraftträdande slopades den särskilda tillståndsplikt som tidigare fanns för detaljhandel, servering och partihandel med folköl. I juni 2001 beslöt riksdagen att skärpa alkohollagen för att stoppa försäljning av folköl till minderåriga, vilket innebär att butikerna måste ha ett eget tillsynsprogram för information och rutiner. Om en butik säljer folköl måste det anmälas till kommunen. Kommunen har rätt att ta ut en tillsynsavgift av butikerna som säljer folköl. Denna avgift ska användas för information och stöd till butikerna. En butik som bryter mot bestämmelserna kan få försäljningsförbud i maximalt tolv månader.

I de nya kontroller Ungdomens Nykterhetsförbund (UNF) nyligen genomfört kunde en omyndig person i 165 av 351 fall (47 procent) köpa ett sexpack folköl. Kontrollen över folkölsförsäljningen måste förbättras och för butiker som säljer folköl i strid med lagen bör ett försäljningsförbud kunna gälla tills vidare. Regeringen har uttalat att man avser att återkomma till riksdagen i denna fråga i samband med den aviserade handlingsplanen för att förebygga alkoholskador.

18 Hårdare straff för langning

Den så kallade svartspriten, hembränt och alkohol som smugglats in i landet, utgör en inte obetydlig del av all alkohol som konsumeras i Sverige. Enligt uppskattningar som presenterades i Alkoholinförelutredningens delbetänkande står svartspriten för omkring 10 procent av all alkohol som konsumeras i landet.

Den skattefria spriten kommer numera inte bara från grannens småskaliga hembränning. Handeln med skattefri sprit sker ofta inom organiserad brottslighet med smuggling, storskalig tillverkning och försäljning. Alkoholen distribueras i stor utsträckning till barn och ungdomar. En alkoholpolitik värd namnet bör ta hänsyn till denna oroväckande utveckling. En senarelagd alkoholdebut generellt bland ungdomar är ett viktigt mål, och därför bör möjligheten att förlänga straffen för brott mot alkohollagen ses över. Idag ser straffen ut så här:

- För hembränning och smuggling är straffet böter eller fängelse i högst två år.
- Langning av alkohol ger böter eller fängelse i högst sex månader.
- Rattfylleri ger böter eller fängelse i högst sex månader om inte brottet anses som grovt då straffet uppgår till högst två år.

Kristdemokraterna anser att straffet för langning måste höjas till böter eller fängelse i högst ett år. Att som idag ha ett straff på maximalt sex månader sänder ut signaler om att langning inte är ett allvarligt brott. Men langning är ett svårt brott, och utan langning skulle ungdomar under 18 år ha betydligt svårare att få tag i alkohol.

För att strafftider ska ha någon preventiv verkan måste naturligtvis risken för att upptäckas vara stor. Med dagens svenska polisresurser kan det inte sägas stämma. Kristdemokraterna har därför i många år påpekat detta och i sitt förslag till budget lagt mer resurser till hela rättsväsendet i allmänhet och till polisen i synnerhet. Kristdemokraterna föreslår också att det ska finnas en närpolis per tusen innevånare. Närpolisen har en mycket viktig uppgift i det brottsförebyggande arbetet genom att bygga upp kontakt med ungdomar och snabbt reagera när något händer.

Kristdemokraterna utvecklar sin politik för rättsväsendet i motion 2005/06: Ju540.

19 Stöd frivilligorganisationerna

De ideella insatserna inom nykterhetsrörelsen, missbruksvården och idrottsrörelsen är en stor tillgång. Det är en kraft som inte kan dirigeras uppifrån, men som kan stödjas på ett positivt sätt av statsmakterna. Frivilligorganisationerna har lång erfarenhet av arbete med att förhindra missbruk av alkohol. De har utvecklat metoder för såväl förebyggande insatser som vård och stöd. Organisationer inom nykterhetsvården har historiskt sett varit banbrytande och ak-

Fel! Okänt namn på

tiva med allt från att driva lokala alkoholistanstalter till att bedriva landsomfattande opinionsbildning.

Idag är målet för folkrörelsepolitiken att människor ska ha bästa möjliga förutsättningar att bilda och delta i olika typer av folkrörelser och föreningar. Kristdemokraterna anser att målet bör kompletteras att också stärka den ideella sektorn och utveckla dess roll i samhället.

Frivilligorganisationer, till exempel LP-verksamheten, RIA, Stadsmissionen med flera, har oftast mycket goda behandlingsresultat inom den missbruksvård som de bedriver. Deras kunskaper och engagemang är en omistlig tillgång som måste tas tillvara på ett bättre sätt. I motionen Narkotikapolitiken (2005/06:So704) tar Kristdemokraterna upp behovet av utökade statsbidrag till frivilligorganisationernas verksamhet, i form av förebyggande insatser samt stöd och vård till missbrukare.

Stockholm den 30 september 2005

Ulrik Lindgren (kd)

Inger Davidson (kd)

Rosita Runegrund (kd)

Kenneth Lantz (kd)

Gunilla Tjernberg (kd)

Olle Sandahl (kd)

Chatrine Pålsson (kd)

Sven Brus (kd)

Torsten Lindström (kd)

Dan Kihlström (kd)